

gute Mann; dober mož, ein guter Mann. Da si otroci sklanjavne oblike ložeje v glavi obderžé, naj jim učitelj blezo tako le pojasnuje: Kadar se iz spolovih končnic more spol spoznati, takrat se rabi šibka oblika; kadar pa tega ni mogoče spoznati iz spolovih končnic, rabi se pa krepka oblika, na primer: Ein bescheiden — Knabe, ein bescheiden — Mädchen; tukaj je treba krepke oblike, sicer se ne more spol razločevati.

Ponavljati je tukaj treba nauk *a)* od imen in posebno razloček določivnega in nedoločivnega spolovnika, *b)* sklanjavo imen.

Kako se sklanjava imen more praktično obdelovati, povedali smo že na st. 203.

Naj tudaj navedemo še zgled!

1. sklon. Wer geht gern in die Schule? Der oder ein fleissiger Schüler.

2. sklon. Wessen Betragen gefällt dem Lehrer? Des oder eines fleissigen Schülers.

3. Wem ist der Lehrer gewogen? Dem oder einem fleissigen Schüler.

4. sklon. Wen lobt der Lehrer? Der Lehrer lobt den oder einen fleissigen Schüler.

Morda ni odveč, ako učenik učencem nekoliko razlaga, kako se prilogi skončujejo, in sicer v nemškem na končnico *ig*: fleissig . . . ; *isch*: stürmisch . . . ; *lich*: freundlich . . . ; *bar*: trinkbar . . . ; *haft*: wahrhaft . . . ; *sam*: sparsam . . .

Od slovenskih prilogov navedemo le nekaj zeló navadnih končnic in sicer *a)* na *ji, ja, je*: ribji, ribja, ribje; *b)* na *ov*: medvedov, a — o, slonov, a — o; *c)* na *ovsk*: volovsk, o-slovsk, kozlovsk; na *aven*: delaven, pisaven; *oven*: duhoven; na *in, na, no* se izobrazujejo iz ženskih imen prilastivni prilogi n. p. mati — materin, sestra, sesterin, kakor iz moških na *ov — a — o*.

To je opomnjeno v gramatiki pri obravnavi 2. sklona.

(Dalje prik.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XLIV.

T. Slovensčina ima dokaj predlogov z dvema sklonoma in celó s tremi, p.: *za* (lat. post, pone, pro — nemšk. hinter,

für itd.) a) z rodivnim na vprašanje kedaj, b) s toživnim na vprašanje kam, za koga, zakaj, in c) s storivnim na vprašanje kje.

U. Drugo in tretje mi je znano; prvo mi nekoliko razloži: *za* z rodivnim.

T. Z rodivnim, na vprašanje kedaj, znamenjuje dobo, čez katero se razteguje kako djanje ali stanje = nemškemu: während, zur Zeit, n. pr. Za solnca in po solncu še gredó hitro tjakaj v hrib. Za časa začne žgati, kar kropiva će ostati. Dan se za rana lovi. Kdor za mladih dni ne skerbi, v starosti pomanjkanje terpi itd.

U. Ni davno, kar sem bral: „Za Leopolda I. je tudi vednostim spet boljša doba prišla, le žali Bog, da je tako malo časa terpela“ — ter nisem koj spreumel, kaj pomeni: Za Leopolda. Reče se torej: ko je Leopold I. vladal, tisti čas, tedaj (unter der Regierung, während, zur Zeit).

T. Tako se reče tudi: Skušaj za dne priti (vor der Dämmerung, bei Tag); za solnca, za rana; za jutra, za večera, za časa, za mraka, za hlada (so lange noch Sonnenschein, Früh, Abend, Zeit, Dämmerung, Kühle ist). Tako se bere v Dalmatinovi prestavi svetega pisma: za mojga života (me vivo, bei meinen Lebzeiten).

U. Ali se ne piše tudi zarano, in za rana, kaj je to?

T. Ran' (matutinus) je prilog: ran, rana, rano (rana ura, zlata ura, Morgenstunde hat Gold im Munde), ali pa ime srednjega spola: rano, a (der frühe Morgen), — in po tem je za rana kakor za dne, za večera itd. Nekteri pa rano, prilog v srednjem spolu sklepajo s predlogom in pišejo zarano (bei Zeiten, früh), kakor post.: zares, zakaj, zato, zajtro (n. zajutro), zastonj, zapored. Čehi pravijo za rana, pa tudi z rana, z jitra (früh, von früh an, morgens), kakor s konca, s početka itd.

U. Ko sem bil unkrat na Gorenskem, mi je rekla ženica: kako vam kej pri nas za pade? Ali je to prav?

T. Res govorijo po Gorenskem sim ter tje *za* namesti *do* posebej in skupej v besedah, kar pa ni da bi se posnemalo, ker tega nimajo ne Slovenci, ne drugi Slovani; p.: sem šel *za* Ljubljane (*do* Ljubljane); kako vam pri nas *zapade*, nam. *dopade*? ...

XLV.

U. Mejmašne je pač iz med in mašne; ali se govori kje tako?

T. Govori se in v starih spisih se tudi bere med in me j (lat. inter, nemšk. zwischen, unter, mitten unter).

U. Ali pa ima kako priliko v slovenskem jeziku ta spreminj?

T. Brez števila velikrat se spreminja *d* v *j* v imenih in glagolih, p.: klad- klaja (n. kladja), sed- seja, grad- graja; vaditi — vajen, soditi — sojen, hoditi — zahajati; v prilogih druge stopinje: mlad — mlajši, gerd — gerji, hud — huji, hujši itd. Tako se spreminja tudi v *nad* in *naj*, katero poslednje že Kopitar (Glag. Cloz.) in Šafarik iz *nad* (super) razlagata: najstrašnejši, najlepši itd. Po tem pravilu se ravna tudi *med* in *mej*; primeri *rad* in *raj*, *slad* in *slaj* itd.

U. Namesti *naj* se rabi tudi *nar*; ali je kak razložek?

T. Nobeden; le to je pomniti, da je *nar* menda le v slovenskem navadna besedica, torej se ga vzajemni pisatelji slovanski nekako ogibajo ter raji pišejo *naj*.

U. Kako je to, da se časih piše posebej, časi pa skupej z naslednjo besedo?

T. Bere se tako v prestarih knjigah tudi; vendar mislim, ker pišemo *nad* in *naj* samostojno in celó z drugimi besedami vmes p.: *naj* se le gane, *naj* dela, *naj* živi, *naj* se ne prederzne itd. — smemo tudi v stopnjevanih prilogih *ga* pisati posebej ali samostojno. Zlasti okorno je sklepati s tacimi besedami, ktere so že same na sebi dolge: mogočnisi, rodovitnejši = *najmogočnisi*, *najrodovitnejši*, *najimnitnejših*, *najučenejših* — čemu dolge besede še zdaljševati!

XLVI.

U. „Mati jim je velévala, naj da d é babici mir“... in ko boste vi stari, boste tudi inaki“. Nenavadna se mi zdi v unem stavku oblika *dadé* in neumevna v tem beseda *inaki*.

T. V tretji osebi množnega števila imajo glagoli *o* in *e* (nt' in ent, ont). Navadno se staplja v glagolih I. (in V.) reda *ejo* v *o* (nesejo — nesó, pletejo — pletó, rečejo — rekó, pnejo — pnó, bijejo — bijó), in *ijo* v glagolih III. in IV. reda v *é*, toda le pri tistih, ki imajo zatezo na *i*, n. pr. gorim — goré (n. ijo), velim — velé (m. ijo), storim — storé (nam. ijo), učim — učé nam. učijo; pri drugih bi bilo nenavadno, posilje-

no, p.: dvignejo — dvignó, slišijo — slišé, nosijo — nosé, kar se celó nikjer ne sliši. Nekteri glagoli, ki se spregajo pravilno brez spone (sem — bom, vem, dam, jem, grem, znam), imajo vendar v 3. osebi množnega števila razne oblike, ki so precej navadne in se nekoliko vjemajo s staroslovenskimi.

U. Sej res pravijo pri nas bodo in bojo, vedo in vejo, dajo in dajo, jedo in jejo, gredo in grejo, znado in znajo; p.: kedar vesta dva, se še zariglja; kedar vejo trije, vejo vsi ljudje. N. pr.

T. Razun dajo in dajo rabi nekterim tudi oblika dade, kakor post. hoté, goré, storé nam. storijo.

U. Pa — se vé da — le rabi; kaj pomeni beseda inaki?

T. To je tisto nako (sonst, übrigens), za katero je nekdo unidan v Novicah popraševal. Glasi se popolnoma inak iz in', ina, ino (v stsl. alius, a, ud) in ak ali jak, inako (aliter, alio modo); inamo, inam (alio), kar zdaj pravimo drugam, drugam, inde (alio loco, aliunde). Dobro se mora ločiti od enako (eodem modo).

U. „Inako se mi je storilo“, to sem pač dostikrat že slišal.

T. To je: milo se mi je storilo (ali drugače pri sercu, es wird mir anders, d. i. die Augen gehen mir über — *Murko*, moestus fio — *Miklos*.). Tako se rabi inoverec (drugoverec, alius fidei, haereticus), inostranec, inojezičnik t. j. ki drugače govori.

P a š n i k.

O sočutji. Blago in usmiljeno serce do bližnjega je veliko vredno. Blago serce se z bližnjim raduje v veselji in sreči, in žaluje z njim v nesreči in žalosti. Delavna ljubezen do bližnjega je znamenje takega serca. Brez vse vrednosti je pa taka ljubezen tako dolgo, dokler ni zavoljo Boga, ampak le zavoljo hvale, časti in dobičkarije. Kdo se še ni prepričal, otroških blagih in usmiljenih serc? Vsaka lepa in dobra beseda se jih rada prime in jih zeló gano. Zato je pa učiteljeva sveta naloga, da skerbi, da si otroci blagih serc ne spridijo. Učitelj mora dobro vediti in vse poskušati, kar otroške serca bolj in bolj požlahtnuje; zraven naj pa vse odvrča, kar bi